

УДК 681.3:528.4

SELF-MANAGEMENT AS ONE OF THE TOOLS FOR FORMING MOTIVATION FOR THE FUTURE ACTIVITIES OF FOOD INDUSTRY PROFESSIONALS

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК ОДИН ІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО МАЙБУТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

Biletska H. A / Білецька Г. А.

д-р. пед. наук

ORCID: 0000-0002-6299-1853

Khmelnytskyi National University,

Ukraine, Khmelnytskyi, Instytut'ska str., 11, 29016

Хмельницький національний університет

Україна, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 11, 29016

Tkach L.V./ Ткач Л.В.

канд. пед. наук

ORCID: 0000-0002-4070-3662

Higher Educational Institution "Podillia State University"

12, Shevchenko Str., Kamianets-Podilskyi, Ukraine, 32305

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Україна, м. Кам'янець-Подільський, Шевченка, 12, 32305

Анотація. Вважаємо, що важливим аспектом формування мотивації до професійної діяльності у будь-якій галузі є пошук різних методів та засобів моделювання освітньої діяльності, у тому числі і практичної підготовки здобувачів. Практична підготовка як обов'язковий компонент освітньо-професійної підготовки, має на меті насамперед формування у майбутніх інженерів професійних і фахових навичок і умінь як вирішальної складової їх професійної компетентності. Питання формування мотивації до професійної діяльності шляхом самоменеджменту є одним із методів моделювання у освітній діяльності, тобто створення умов для їх фахової підготовленості та актуалізації їх професійної суб'єктності та суб'єктної поведінки у процесі проходження практик.

Ключові слова: харчові технології, практична підготовка, моделювання, самоменеджмент, підготовленість, фахівці.

Вступ

Сучасні підприємства, які функціонують у галузі харчових технологій, потребують фахівців, які здатні та готові працювати в складних ринкових умовах, особливо в умовах війни. Фаховий та практично зорієнтований фахівець добре володіє знаннями не тільки у питаннях організації технологічного процесу, а й вміє працювати з дослідницько-інноваційними проєктами, інноваційними засобами та запроваджує нові маркетингові методи і технології для підвищення ефективності функціонування підприємства.

Забезпечення самоменеджменту майбутніх фахівців у процесі проходження практик, тобто створення умов для актуалізації їх навчальної та професійної суб'єктності та суб'єктної поведінки у процесі проходження практик, є важливим інструментом успішного опанування фаху у професійному середовищі. Важливо розуміти, що майбутня професійна діяльність передбачає сформулювати під час практичної підготовки навички самостійної роботи, відповідальності і самоуправління, а ці категорії віддзеркалюють їх професійну

суб'єктність на підприємстві.

Основний текст

Забезпечення населення якісними продуктами харчування під час війни, які б відповідали вимогам національних стандартів – надважке випробування для усіх галузей. Це повинно бути пріоритетним завданням державної політики України, адже це питання продовольчої та економічної безпеки держави. Завданням держави повинно бути покращення роботи харчових підприємств різних галузей, вдосконалення наявних технологій на виробництвах, забезпечення усіма видами сировини виробництв, підготовка фахівців усіх рівнів. Можемо виокремити основні завдання, які стоять наразі перед харчовою промисловістю України:

- забезпечення країни продуктами харчування;
- запровадження інноваційних технологій, сучасних підходів у плануванні і організації технологічних процесів;
- оновлення асортиментної політики підприємств з урахуванням воєнного стану;
- організація закупівель усіх видів сировини;
- забезпечення високого рівня самоменеджменту фахівців на підприємствах.

Головним завданням держави наразі є утримання і збереження усіх видів підприємств харчової промисловості. Тому варто пам'ятати, що належна організація сучасного виробництва, у т.ч. і харчового, передбачає їх забезпечення компетентними фахівцями-практиками.

Але, не зважаючи на воєнний стан, сучасний етап розвитку характеризується появою нових виробничих технологій, у т.ч. й інформаційних, але за участю фахівців. Це, безумовно, нова виробничо-інноваційна сфера, де суб'єктом виробництва є інженер з багатьма, у т.ч. і протилежними функціями, оскільки він свої компетенції реалізує як сфері «людина-людина», так і в сфері «людина-машина». У зв'язку з цим надзвичайної актуальності набуває їх практична підготовка як обов'язковий компонент освітньо-професійної підготовки, що має на меті насамперед формування у майбутніх інженерів професійних і фахових навичок і умінь як вирішальної складової їх професійної компетентності.

Встановлено, що цілі, завдання, зміст та основні види практичної підготовки майбутніх фахівців (не лише у галузі харчових технологій) визначаються цілями, завданнями та особливостями професійної діяльності. В нашому випадку – у сфері діяльності харчових виробництв. Вони визначаються в контексті компетентнісного підходу до їх практичної підготовки та спрямовані на формування практичної складової професійної компетентності, а педагогічні заходи її покращення повинні мати системний, міжпредметний і контекстний і водночас різноплановий характер.

Коли їх практична підготовка відбувається якісно на сучасній матеріально-технічній базі з дотриманням основних педагогічних вимог до її організації та проведення, то вона реалізує, як правило, такі функції: ціннісно-мотиваційну, виховну, когнітивну, формувальну, розвивальну, діагностичну.

Водночас, як слушно наголошують науковці та практики, що «Вже аксіомою стало твердження, що молодий спеціаліст на підприємстві показує слабку практичну підготовленість...» [3]. Але така ситуація є характерною і для нашої української дійсності, про що свідчать матеріали багатьох наукових форумів [8].

Відповідно, проблема практичної підготовки майбутніх фахівців харчової галузі до майбутньої професійної діяльності є й буде актуальною як у теоретичному, так і в прикладному аспектах [2].

Роботодавці висувають до випускників закладів освіти низку вимог, до яких відноситься глибока теоретична підготовка, комунікабельність, здатність до швидкого реагування, здатність мислити на перспективу, організованість, трудова дисципліна.

Моделювання як науковий метод постійно використовується у практиці педагогічних досліджень, оскільки це об'єктивна необхідність, пов'язана, з одного боку, з ускладненням професійної підготовки майбутніх фахівців, зі стрімкою зміною змісту їх діяльності та вимог, що висуваються до неї, а з іншого – необхідністю системного усвідомлення та сприйняття професійних змін усієї системи підготовки майбутніх фахівців в інформаційному суспільстві [7].

Такий аспект є не випадковим, оскільки доцільність використання моделювання при дослідженні педагогічних явищ і процесів обґрунтовують М. В. Анісімов, В. П. Беспалько, Н. В. Кузьміна, М. І. Лазарев, Є. О. Лодатко, О. П. Мещанінов, В. В. Ягупов та ін. Усі вони майже однаково називають загальні ознаки такого моделювання: наявність у системі єдиного цілого складових, зміна властивостей одного з них веде до зміни іншого; наявність істотних зв'язків між частинами цілого [2].

Ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах освіти забезпечують певні педагогічні умови – сукупність сприятливих педагогічних обставин і чинників, які свідомо створюються для цілеспрямованого впливу на здобувачів освіти [6].

Для формування мотивації до професійної діяльності шляхом самоменеджменту використовуються методи практичного навчання, студенти виконують квазіпрофесійні завдання, викладачі спрямовують діяльність студентів за допомогою мотиваційних впливів. Це сприяє усвідомленню студентами важливості прояву самоактивності у процесі практичної підготовки; стимулює їх самостійно визначати мету і завдання своєї практичної підготовки та спрямувати свої початкові зусилля на їх досягнення. Методи формують у студентів вміння прогнозувати свою навчальну, квазіпрофесійну і професійну діяльність у процесі практичної підготовки, сприяють усвідомленню студентами своєї відповідальності за результати практичної підготовки; стимулюють самостійне планування та організацію своєї навчальної, квазіпрофесійної і професійної діяльності.

Важливим є забезпечення формування у студентів умінь визначати пріоритетні напрямки формування своєї професійної суб'єктності як технолога чи інженера в процесі практичної підготовки, забезпечення формування

мотиваційного і суб'єктного компонентів професійної підготовленості майбутніх фахівців. Послідовність і систематичність формування практичних умінь навичок, їх поступове ускладнення і вдосконалення при переході від одного виду практики до іншого відбувається поетапно.

Для цілісного уявлення про практичну підготовку майбутніх бакалаврів розроблено модель, яка містить цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, організаційно-методичний і діагностико-результативний блоки [7].

Важливим інструментом формування практичної підготовленості фахівців є навички самоменеджменту - мотиваційні особливості та особистісні категорії. Саме особистісні навички самоменеджменту в подальшому зможуть реалізувати практичну підготовленість і її складові: вміння рефлексувати і розвиватися, окреслювати особисті креативні завдання, виокремлювати особисті цінності, творчо розглядати фахові задачі, інтелектуально мислити. Важливим є розвивати у студентів такі складові самоменеджменту: професійне бачення ситуації, внутрішню мотивацію, самодисципліну, самореалізацію, бажання досягати певних успіхів у колективі (вмотивованість). Саме так формується особистість, фахівець, а самоменеджмент слугує інструментом для реалізації психологічної готовності особистості зростати як практик-фахівець. Механізмами самоменеджменту є самоконтроль, фактором активації його функції – проблемна ситуація, а саме - щоденні технологічні та інженерні кейси на підприємстві. Студенти з високим рівнем умінь характеризуються високим рівнем інтересу до життя, домінуванням чіткої цільової мотивації, особистісними цінностями, високим рівнем самоконтролю [5].

Самоменеджмент студентів тісно пов'язаний із самоменеджментом педагогів, які мають власним прикладом стимулювати самоменеджмент студентів і творчо його підтримувати. Самоменеджмент педагога – це сукупність управлінських впливів, спрямованих як на самого себе з метою досягнення відповідності вимогам педагогічного середовища, так і на студентів з метою демонстрування їм культури самоменеджменту.

Самоменеджмент у галузі харчових технологій має на меті допомогти самовдосконаленню, при цьому чітко організувати виробничий процес, виконувати завдання з меншими втратами і затратами, ефективніше організувати роботу колективу, отримувати якісну продукцію. Це є інструмент самоконтролю при вирішенні технологічних кейсів. Самоменеджмент виявляється у окреслених для себе, як особистості, особистих цінностях, чіткому формуванні цілей, пізнанні своїх можливостей під час організації усіх видів роботи, ефективного використанні інновацій, здатності створювати мікроклімат власного колективу, особистому творчому розвитку.

Для формування мотивації до професійної діяльності шляхом самоменеджменту педагоги спрямовують діяльність студентів за допомогою мотиваційних впливів, квазіпрофесійних завдань і методів практичного навчання до самоменеджменту. Це сприяє усвідомленню студентами важливості прояву самоактивності у процесі практичної підготовки; стимулює їх самостійно визначати мету і завдання своєї практичної підготовки та спрямовує свої початкові зусилля на їх досягнення.

Висновки

Отже, самоменеджмент студентів – це психолого-педагогічний засіб і потенціал їх успішної навчальної і майбутньої професійної діяльності, що передбачає оволодіння ними практичними вміннями і навичками особистісного, навчального та професійного розвитку як фахівця. Самоменеджмент сприяє формуванню у студентів індивідуальної культури навчальної діяльності та поведінкових умінь і вмінь, які необхідні майбутньому фахівцю, здатності організовувати свою професійну діяльність.

Література

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Лазарєв, М. І. Теоретичні та методичні засади креативного навчання студентів технічних дисциплін : [монографія] / М.І. Лазарєв, Н.П. Рубан, Т.А. Лазарєва. — Харків — Горлівка : Вид-во “ЛІХТАР”, 2009. — 112 с.
3. Мельник О.Ф. Формування професійної компетентності майбутніх техніків-технологів виробництва харчової продукції в процесі вивчення природничих дисциплін. Дис. ...канд. пед. наук / 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2017. – 372 с.
4. Мещанінов, О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: теорія і методика: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / О. П. Мещанінов ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К. [б. в.], 2005. – 42 с.
5. Ноздренко Є. А. Самоменеджмент в організації навчання студентів. *Сучасні проблеми науки та освіти*. 2006. № 1. С. 81-82.
6. Ткач Л.В., Дуганець В.І. Критерії оцінювання практичної підготовленості майбутніх техніків-технологів зі спеціальності «Виробництво хліба, кондитерських, макаронних виробів і харчових концентратів» у коледжах харчової промисловості. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2019. № 2. С. 25-33.
7. Ткач Л.В. Педагогічне моделювання практичної підготовки майбутніх техніків-технологів зі спеціальності «Виробництво хліба, кондитерських, макаронних виробів і харчоконцентратів». *Український педагогічний журнал*. 2019. №2. С. 106-118. (Google Scholar, Index Copernicus International, ERIH Plus, PІNЦ, Research Bible, CrossRef).
8. Янчева, Л.М., 2010. Інноваційної підходи до формування фахівця нового покоління з напрямку підготовки «Харчові технології та інженерія» / В: Янчева, Л.М. Крайнюк, Л.М. та Пивоваров, П.П. ред. // «Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Теоретико-методологічні та практичні проблеми підготовки фахівців за ступеневою системою освіти»: матеріали VIII Всеукраїнської науково-методичної конференції ХДУ харчування та торгівлі, (Харків, 23 вересня 2010). – Харків, 2010. – С. 9-13.

Abstract. We believe that an important aspect of forming motivation for professional activity in any field is the search for various methods and means of modeling educational activities, including practical education and training of applicants. Practical training as a mandatory component of educational and professional training is aimed primarily at developing future engineers' professional and specialized skills and abilities as a crucial component of their professional competence. The issue of forming motivation for professional activity through self-management is one of the methods of modeling in educational activities, i.e. creating conditions for their professional preparedness and actualization of their professional subjectivity and subjective behavior in the process of internships.

Key words: specialists, food technologies, practical training, modeling, self-management, preparedness

Статтю надіслали: 23.02.2023 р.

© Л.В.Ткач